

## BROJEVI I BROJEVNE TVORENICE

### 1. Uvod

Brojevi se obično definiraju kao riječi koje nam govore koliko jedinica ima onoga što znači riječ uz koju stoje ili koliko jedinica treba odbrojiti da se dođe do nekoga predmeta ili pojma. Mogu biti jednorječni i višerječni, neki se sklanjaju, neki se ne sklanjaju, u brojeve se po gramatikama ubrajaju i brojevne imenice i brojevni pridjevi, pa se i tipovi sklonidbe razlikuju. Zajedničko im je značenje određene količine i zbog toga se tradicionalno obrađuju kao zasebna vrsta riječi, no da postoje različite nedosljednosti u takvu opisu, naglašavaju mnogi autori gramatika. Raguž, primjerice, zaključuje: „Brojevi kao zasebna vrsta riječi zapravo ne postoje, a njihovo izdvajanje kao vrste riječi samo je plod gramatičarske tradicije.” (Raguž 1997: 105). I Babić smatra da „brojeve i zamjenice treba preocijeniti i kao posebne vrste riječi” (Babić 2002: 15).

Kao zasebna skupina u *Mrežniku* su obrađeni brojevi i brojevne tvorenice, od kojih neke nedvosmisleno pripadaju nekoj drugoj vrsti riječi (npr. *dvogodišnjak*, *tridesetak*, *trokut*). Početni popis uključivao je brojeve od *jedan* do *devetnaest*, sve desetice, sve stotice, brojeve *tisuću*, *milijun* i *milijardu* te neke druge riječi koje imaju kvantifikacijsko značenje (*cijelo*, *polovina*...). Popis rednih brojeva obrađenih u *Mrežniku* slijedi popis glavnih brojeva. U odabiru ostalih tvorenica u obzir se uzimala učestalost u uporabi te su kod nekih brojeva obrađene riječi koje označuju skupinu muškaraca (*dvojica*, *trojica*...), skupinu osoba obaju spolova (*dvoje*, *troje*...), prilozi koji završavaju na *-ak* te ostale izvedenice.<sup>125</sup> Kako bi se dobio što sustavniji prikaz te u konačnici obrada, napravljena je i tablica, u kojoj su u prvome stupcu glavni brojevi i dalje po stupcima njihove tvorenice.<sup>126</sup> Taj se popis tijekom rada i proširivao ako se uočilo da se riječ često upotrebljava ili ako to doprinosi sustavnomu opisu (tako su primjerice dodane riječi *jednogodišnji*, *dvosjed*...).

### 2. Obrada brojeva i brojevnih riječi u *Mrežniku*

U ovome se poglavlju obrada brojeva i brojevnih riječi objašnjava po strukturnim elementima rječničkoga članka. Osobito se temeljito objašnjavaju dvojbe povezane s tvorbenom raščlambom brojeva i brojevnih tvorenica i objašnjavaju donesene odluke, koje su utjecale na donošenje tvorbenih podataka (tvorbenu raščlambu i navođenje tvorenica).

---

<sup>125</sup> Početni popis vidi u 1. prilogu.

<sup>126</sup> Tablicu vidi u 2. prilogu.

## 2.1. Oznaka vrste riječi

U rubriku *Vrsta riječi* upisivale su se sljedeće odrednice: *glav. br.* (npr. *četiristo*), *red. br.* (npr. *četiristoti*) i *zb. br.* (npr. *dvoje, troje, četvero*), zatim za imenice i pridjeve koji s brojevima dijele značenje ‘koliko jedinica ima onoga što znači riječ uz koju stoje’ odrednice *br. im. ž.* (npr. *dvojica, trojica, četvorica*) te *br. prid.* (npr. *jedni, dvoji, troji, četveri*). U skupini s brojevima obrađen je i velik broj riječi koje nisu brojevi, ali im je broj tvorbeni osnova, te one imaju odrednice *im. m.* i *im. ž.* za imenice (kao što su *tridesetogodišnjak, tridesetogodišnjakinja, tridesetogodišnjica*), *prid.* za pridjeve (kao *tridesetogodišnji*) i *pril.* za priloge (kao *tridesetak, triput*).

## 2.2. Oblici

Brojevi od *pet* do *dvadeset* te sve desetice i stotice nesklonjivi su i imaju oznaku *glav. br. <neskl.>*. Sklonjivi brojevi *jedan, dva, tri* i *četiri* u rubrici *Oblici* imaju navedene padežne oblike u kojima taj broj može doći, pri čemu radi lakšega snalaženja korisnika kao natuknica postoji i *dvije*, ali ona ima uputnicu na *dva*. Uz riječi koje su tvorbeno povezane s brojevima oblici se navode kao i ostalim riječima u *Mrežniku* (npr. uz *četrdesetogodišnjak* stoji *GA četrdesetogodišnjaka, DL četrdesetogodišnjaku, V četrdesetogodišnjāce, I četrdesetogodišnjākom; mn. NV četrdesetogodišnjāci, G četrdesetogodišnjākā, DLI četrdesetogodišnjācima, A četrdesetogodišnjāke*). Velika je pozornost posvećena sustavnomu donošenju oblika, vidi 1. tablicu.

1. tablica: Primjeri sustavnosti u donošenju oblika brojeva i brojevnih tvorenica

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>dvā</b> glav. br. (G dvājū, DLI dvāma, A dvā; ž. G dvijū, DLI dvjēma, A dvije)<br><b>trī</b> glav. br. (G trījū, DLI trīma, A trī)<br><b>čētiri</b> glav. br. (G četirijū, DLI četirīma, A čētiri)                                                                                                                                                                  |
| <b>pēt</b> glav. br. <neskl.><br><b>šēst</b> glav. br. <neskl.><br><b>sēdam</b> glav. br. <neskl.>                                                                                                                                                                                                                                                                     |
| <b>drūgī</b> red. br. (G drūgōg(a); ž. drūgā, s. drūgō)<br><b>trēcī</b> red. br. (G trēcēg(a); ž. trēcā, s. trēcē)<br><b>čētvrtī</b> red. br. (G četvrtōg(a); ž. četvrtā, s. četvrtō)                                                                                                                                                                                  |
| <b>dvōjica</b> br. im. ž. (G dvōjicē, DL dvōjici, A dvōjicu, I dvōjicōm)<br><b>trōjica</b> br. im. ž. (G trōjicē, DL trōjici, A trōjicu, I trōjicōm)<br><b>čētvōrica</b> br. im. ž. (G četvōricē, DL četvōrici, A četvōricu, I četvōricōm)                                                                                                                             |
| <b>dvōje</b> zb. br. (G dvōje/dvōjēg(a)/dvōg/dvōga, D dvōma/dvōjēm(u)/dvōm/dvōmu/dvōme, A dvōje, L dvōma/dvōjēm(u)/dvōm/dvōme/dvōmu, I dvōma/dvōjim; neskl. uz nebrojive imenice)<br><b>trōje</b> zb. br. (G trōje/trōjēg(a)/trōg/trōga, D trōma/trōjēm(u)/trōm/trōmu/trōme, A trōje, L trōma/trōjēm(u)/trōm/trōme/trōmu, I trōma/trōjim; neskl. uz nebrojive imenice) |

**dvòsoban** prid. (G dvòsobna; odr. dvòsobnī, G dvòsobnōg(a); ž. dvòsobna, s. dvòsobno)  
**tròsoban** prid. (G tròsobna; odr. tròsobnī, G tròsobnōg(a); ž. tròsobna, s. tròsobno)

**dvòkatnica** im. ž. (G dvòkatnicē, DL dvòkatnici, A dvòkatnicu, I dvòkatnicōm; mn. NA dvòkatnice, G dvòkatnicā, DLI dvòkatnicama)

**tròkatnica** im. ž. (G tròkatnicē, DL tròkatnici, A tròkatnicu, I tròkatnicōm; mn. NA tròkatnicē, G tròkatnicā, DLI tròkatnicama)

### 2.3. Definicije i primjeri

Značenja brojeva i brojevnih riječi opisana su u tipskim definicijama. Svi srodni brojevi i brojeвне riječi imaju jednako formuliranu definiciju, vidi 2. tablicu. Značenja brojeva potvrđena su primjerima iz korpusa, pri čemu se težilo da primjer bude karakterističan za određeno značenje.

2. tablica: Primjeri sustavnosti u donošenju tipskih definicija

|             |                                                                                                                                                                               |
|-------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| dva         | 1. Dva je broj koji se obilježuje s 2, za jedan veći od broja jedan i za jedan manji od broja tri. 2. Dva je najniža prolazna školska ocjena označena s 2.                    |
| tri         | 1. Tri je broj koji se obilježuje s 3, za jedan veći od broja dva i za jedan manji od broja četiri. 2. Tri je srednja školska ocjena označena s 3.                            |
| četiri      | 1. Četiri je broj koji se obilježuje s 4, za jedan veći od broja tri i za jedan manji od broja pet. 2. Četiri je školska ocjena između dobar i izvrstan/odličan označena s 4. |
| pet         | 1. Pet je broj koji se obilježuje s 5, za jedan veći od broja četiri i za jedan manji od broja šest. 2. Pet je najviša školska ocjena označena s 5.                           |
| drugi       | Drugi je koji je iza prvoga, a prije trećega.                                                                                                                                 |
| treći       | Treći je koji je iza drugoga, a prije četvrtoga.                                                                                                                              |
| četvrti     | Četvrti je koji je iza trećega, a prije petoga.                                                                                                                               |
| peti        | Peti je koji je iza četvrtoga, a prije šestoga.                                                                                                                               |
| dvoje       | Dvoje je skupina od dviju osoba različita spola.                                                                                                                              |
| troje       | Troje je skupina od triju osoba različita spola.                                                                                                                              |
| četvero     | Četvero je skupina od četiriju osoba različita spola.                                                                                                                         |
| petero      | Petero je skupina od pet osoba različita spola.                                                                                                                               |
| dvogodišnji | 1. Dvogodišnji je koji ima dvije godine. 2. Dvogodišnji je koji traje dvije godine. 3. Dvogodišnji je koji se odnosi na dvije godine.                                         |
| trogodišnji | 1. Trogodišnji je koji ima tri godine. 2. Trogodišnji je koji traje tri godine. 3. Trogodišnji je koji se odnosi na tri godine.                                               |

|                 |                                                                                                                                                      |
|-----------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| četverogodišnji | 1. Četverogodišnji je koji ima četiri godine. 2. Četverogodišnji je koji traje četiri godine. 3. Četverogodišnji je koji se odnosi na četiri godine. |
| petogodišnji    | 1. Petogodišnji je koji ima pet godina. 2. Petogodišnji je koji traje pet godina. 3. Petogodišnji je koji se odnosi na pet godina.                   |

## 2.4. Kolokacije

Uz brojevne riječi navode se i kolokacije. Najčešća kolokacija u skladu je sa značenjem količine te pitanje koje se upisuje u kolokacijsku rubriku uz glavne brojeve glasi, primjerice, *Čega može biti pet?*, a odgovori (kolokati) preuzimani su iz korpusa prema učestalosti pojava te su unošeni abecednim redom (primjerice, kod broja *pet* to su: *dana, godina, metara, milijuna, minuta, mjeseci, sati, tisuća, utakmica, zvijezdica*). Pitanje za neživo smatra se općim pitanjem koje se odnosi i na živo<sup>127</sup> te se isto pitanje navodi i uz zbirne brojeve (npr. *Čega može biti petero?*) i uz brojne imenice (npr. *Čega može biti petorica?*) iako oni označuju skupine osoba. U pretrazi korpusa prema učestalosti isticala se veza broja i prijedloga te su najčešći prijedlozi koji dolaze iza broja izdvojeni u kolokacijskoj rubrici, s odrednicom tipa *pet + prijedlog*, vidi 1. primjer. Uz imenice tvorbeno povezane s brojevima postavljala su se pitanja kao i za druge imenice u *Mrežniku*, u skladu s uporabom u korpusu (npr. uz *petogodišnjak*: *Kakav je petogodišnjak?* ili *U vezi s petogodišnjakom spominje se*; te uz *petogodišnjica*: *Čega može biti petogodišnjica?* i *Što se s petogodišnjicom može?*). Isto vrijedi i za redne brojeve i pridjeve (*Što može biti petnaesto?* i *Što može biti petogodišnje?*).

### 1. primjer: Obrada broja *pet*

**pēt** glav. br. <neskl.>

**1. Pet je broj koji se obilježuje s 5, za jedan veći od broja četiri i za jedan manji od broja šest.**

*Da bi program bilo moguće realizirati, minimalan broj polaznika iznosi pet, a maksimalan dvadeset.*

*Nekad je dovoljno samo pet minuta da se osjećaš preporođenim.*

**Čega može biti pet?** *dana, godina, metara, milijuna, minuta, mjeseci, sati, tisuća, utakmica, zvijezdica*

**pet + prijedlog:** pet do (devet porcija voća, šest sati), pet na (dan, jedan), pet od (šest zgoditaka, sedam kategorija), pet u (autu, jedan), pet za (Linu, nas)

**2. Pet je najviša školska ocjena označena s 5.**

*Ove je godine čak 43 posto zagrebačkih osmaša prošlo s pet.*

*Uspjela sam dobiti pet iz testa iz engleskog.*

**SINONIMI:** izvrstan 2., odličan 2., petica 3.

**TVORENICE:** peterac, petaš, petero, peti, petica, petina, petogodišnji, petomjesečni, petsto, pet-šest

<sup>127</sup> Usp. „Nikad ne postavljamo pitanje poput *Tko je pekarov?* nego se npr. *žena* i *sin* nalaze kao odgovor na pitanje *Što je pekarovo?*” (Hudeček i Mihaljević 2018.).

---

**Kolokacijska baza hrvatskoga jezika:**

[http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=p&search\\_type=basic](http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=p&search_type=basic)

**2. primjer: Obrada broja *peti***

**pēti** red. br. (G pētōg(a); ž. pētā, s. pētō)

**Peti je koji je iza četvrtoga, a prije šestoga.**

*Rezanje vrhova lišća moguće je peti dan nakon tretiranja.*

*Berlin će Blanki biti peto svjetsko prvenstvo uokvireno u devet godina.*

**Što može biti peto?** album, dan, gol, mjesec, naslov, nastavak, poraz, razred, rođendan, set

**TVORBA:** pet-i

**Kolokacijska baza hrvatskoga jezika:**

[http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=p&search\\_type=basic](http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=p&search_type=basic)

**2.5. Normativna napomena**

*Mrežnik* je normativni rječnik te se uz natuknice oko kojih postoji normativna dvojba navodi tipska normativna napomena, primjerice uz *petero* (kao i sve ostale zbirne brojeve na *-ero*) napominje se da oblik *petero* nije u skladu s hrvatskim standardnim jezikom, vidi 3. primjer. Uz natuknicu *desetina* (tipskom napomenom koja se donosi uz paronime) upućuje se na razliku između riječi *desetak* i *desetina*. Uz neke se brojevnice daje napomena o tome kako se zapisuju te napomena o mogućoj pleonastičnoj uporabi, npr. uz priloge tvorene od brojeva sufiksom *-ak*, kojima se izražava približna vrijednost, vidi 4. primjer.

**3. primjer: Normativna napomena uz natuknicu *petero***

**pētero** zb. br.

**Petero je skupina od pet osoba različita spola.**

*Budući da imamo petero djece, to je jedna od rijetkih prilika kad su svi mirni, što je opuštajuće i u čemu uživam.*

*I ove je godine, kao i prilikom prethodna četiri natječaja, pozvano petero umjetnika.*

**Čega može biti petero?** braće (i sestara), članova, djece, kandidata, ljudi, osoba, putnika, studenata, učenika, unučadi

• Brojevnice riječi koje označuju skupinu osoba različita spola u hrvatskome standardnom jeziku tvore se sufiksom *-ero*. Nepravilno je takve imenice izvoditi sufiksom *-oro*, dakle, umjesto *četvoro*, *petero*, *šestoro*, *sedmero*, *osmero*, *devetoro*, *desetoro* pravilno je *četvero*, *petero*, *šestero*, *sedmero*, *osmero*, *devetero*, *desetero*.

**TVORBA:** pet-ero

**Kolokacijska baza hrvatskoga jezika:**

[http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=petero&search\\_type=basic](http://ihjj.hr/kolokacije/search/?q=petero&search_type=basic)

**4. primjer: Normativne napomene uz natuknicu *tridesetak***

**tridesétak** pril.

**Tridesetak je približno trideset, oko trideset.**

*U mjestu i danas djeluje tridesetak likovnih amatera.*

---

*Bioenergijom se bavi tridesetak godina.*

**Čega može biti tridesetak?** centimetara, članova, dana, godina, kilometara, ljudi, metara, minuta, sekunda, tisuća

- U hrvatskome se jeziku približna mjera izražava brojevnim priložima koji završavaju na *-ak*, primjerice, *tridesetak* 'približno ili oko trideset', *stotinjak* 'približno ili oko sto' itd. Pogrešno je upotrebljavati pleonazam s prilogom *oko*, kojim se označuje približnost, i brojevnim prilogom koji završava na *-ak* jer se tako nepotrebno ponavlja isto značenje. Nepravilno je *Mi smo ljudi od oko tridesetak godina.*, *Na koncert je došlo oko stotinjak ljudi.*, a pravilno je *Mi smo ljudi od oko trideset / tridesetak godina.*, *Na koncert je došlo stotinjak / oko sto ljudi.*

- Tvorenice koje označuju približnu količinu i u kojima je prva sastavnica broj, pišu se sa spojnicom: *200-tinjak*, *30-ak*, *50-ih godina*. Iza spojnice zapisuje se samo ono što ne pripada osnovi te, ako osnova završava na *t*, ne treba *t* ponavljati u nastavku. Umjesto *10-tak*, *30-tih* treba pisati *10-ak*, *30-ih*.

**TVORBA:** trideset-ak

## 2.6. Podnatuknice i frazemi

Uz neke se brojeвне riječi navode podnatuknice i frazemi. Tako su uz *jedan* obrađeni frazem *jedan ko nijedan*, *jedno s drugim*, *jedno te isto*, *složni kao jedan*, *svi do jednoga*, a u natuknici *trokut* kao podnatuknice obrađuju se i *bermudski trokut* i *ljubavni trokut*, vidi 5. primjer.

5. primjer: Podnatuknice *ljubavni trokut* i *bermudski trokut* uz natuknicu *trokut*

**trōkūt** im. m. (G trōkūta, DL trōkūtu, A trōkūt, I trōkūtom; mn. N trōkūti/trōkutovi, G trōkūtā/trōkutōvā, DLI trōkūtima/trōkutovima, DLI trōkūte/trōkutove)

- **ljubavni trokut**

**Ljubavni trokut** ljubavni je odnos među trima osobama.

*Ovaj nijemi film fokusira se na ljubavni trokut između dva muškarca i žene u kojemu boksač pobjedama u ringu pokušava pridobiti svoju ljubav.*

*Bezglava strast razmažene i dezorijentirane mlade žene zatire se ubojstvom njezina dobrohotnog muža, jedinog aktera fatalnog ljubavnog trokuta pod vrelim afričkim suncem koji se u njemu našao i ne znajući.*

**Kakav je ljubavni trokut?** bizaran, intrigantan, klasičan, neobičan, zanimljiv

- **bermudski trokut**

**1. Bermudski trokut** neslužbeni je naziv za morski trokut između Bermuda, Floride i otoka Portorika u Atlantskome oceanu.

*Ovisno o izvorima, u bermudskom trokutu se od vremena Kristofora Kolumba do danas dogodilo od 200 do 1000 nesreća.*

*Tajanstvenim tragedijama u bermudskom trokutu naknadno je pripisano i otkriće broda Mary Celeste.*

**Kakav je bermudski trokut?** smrtonosan, tajanstven, vražji, zloglasan

<sup>2</sup> pren. **Bermudski trokut** mjesto je na kojemu što neobjašnjivo nestaje.

*U tom bermudskom trokutu trgovačkih centara začinjenom atmosferskom nepogodom do bola blesavih reklama izgubili smo dijete i nitko ga nije prijavio službi za nestale osobe.*

*Nazvali su to područje bermudskim trokutom za mačke. Brojila sam i gotovo 50 mačaka je nestalo.*

## 2.7. Tvorbena napomena<sup>128</sup>

U *Mrežniku* se pri obradi brojeva i riječi motiviranih brojevima pokazalo da dosadašnji opisi tvorbe koji se nalaze u gramatikama ne nude sva rješenja te je za ispunjavanje rubrike *Tvorbena raščlamba* u nekim primjerima bila potrebna detaljnija analiza, što je u konačnici dovelo do usustavljanja tvorbe svih brojevnih riječi u *Mrežniku*. Brojevi i brojeвне riječi u hrvatskim gramatikama te u Babićevoj monografiji nisu iscrpnije obrađeni te se objašnjava: „Ni brojevi koji su prividno otvoren sustav nemaju tvorbeno bitnih posebnosti. Uz to brojeve i zamjenice treba preocijeniti i kao posebne vrste riječi.” (Babić 2002: 15). Tako se podatci o njihovoj tvorbi nalaze „razbacani” na drugim mjestima, najčešće u morfologiji u poglavlju o brojevima (kao npr. u gramatikama Barić i dr. te Silić i Pranjković).

Pri tvorbenoj analizi brojeva i riječi nastalih od brojeva otvaraju se mnoge dvojbe. Iako bi se tvorba većine brojeva mogla promatrati kao proces koji je završen još u praslavenskome, pa i prije, i spada u područje etimologije, ipak ih zbog vidljivosti tvorbenih dijelova promatramo s tvorbenoga gledišta. Zbog težnje za dosljednošću i usustavljenim pristupom iscrpno je proučena tvorba svih brojevnih riječi čija je obrada predviđena u *Mrežniku*. Riječi su podijeljene na netvorbene i tvorbene, napravljena je analiza osnova od *jedan* do *četiri* te su izdvojeni tvorbeni načini. U obzir su uzeti i postojeći opisi u gramatikama i rječnicima, koji se u nekim primjerima razlikuju. Brojevi i brojeвне riječi nastali su sufiksacijom (npr. *dvadeset-i*, *dvanaest-ero*), složeno-sufiksacijskom tvorbom (npr. *dv-o-dijel-an*, *trideset-o-godiš-nji*), srastanjem (npr. *dva-deset*, *tri-sto*) i slaganjem (npr. *pet-o-godišnjica*).

Višerječnice (kao što su glavni brojevi koji imaju jedinice, desetice, stotice, tisućice..., npr. *dvadeset osam*, *dva milijuna sedamsto tisuća tristo pedeset tri* i redni brojevi koji imaju jedinice, desetice, stotice, tisućice, npr. *dvadeset osmi*, *dva milijuna sedamsto tisuća tristo pedeset treći*) ne ulaze u popis natuknica ni podnatuknica za obradu u 1. fazi te im se i ne određuje tvorba (odnosno određuje im se posredno, određivanjem tvorbe njihovim sastavnicama).

Brojevi i brojeвне riječi trenutačno imaju oko 300 natuknica u *Mrežniku*, a pri obradi njihove tvorbe za *Mrežnik* trebalo je: 1) odrediti za koje se brojeвне riječi bilježi tvorba, odnosno za koje se ne bilježi, 2) odrediti tvorbene modele, tj. provesti tvorbenu analizu onih riječi kojima se bilježi tvorba – odrediti osnovu (ili osnove) i ostale tvorbene dijelove.

Popis tvorbene raščlambe brojeva i brojevnih riječi uključenih u abecedarij *Mrežnika* (1. faza) nalazi se u popisu na kraju ovoga poglavlja.

### 2.7.1. Brojeвне netvorenice i tvorenice

Brojevi od *jedan* do *deset* glavni su brojevi, a *jedan*, *dva*, *tri* i *četiri* sklonjivi su, dok su oni od *pet* do *deset* nesklonjivi. Podrijetlom su iz praslavenskoga i indoeuropskoga i njima se ne bilježi tvorba. Brojevi od *jedanaest* do *devetnaest* nastali su tako da se broj od *jedan* do *devet* spojio s *na desęte*. Iako brojevi od *jedanaest* do *devetnaest* u svojem

<sup>128</sup> Ovo se potpoglavlje djelomično temelji na radu Matas Ivanković 2020.



---

sastavu imaju jedinicu i deseticu, npr. *jedan* i *deset*, –*naest* se danas ne može dovesti u tvorbenu vezu s dijelovima od kojih je sastavljen, ti dijelovi više nisu transparentni te se tim brojevima ne bilježi tvorba.

Netvorenice su i broj *sto* (u *sto kuna*), imenica *tisuća* (u *dvije tisuće*), broj *tisuću* (u *tisuću kuna*). Netvorenice su i imenica *milijun* (u *dva milijuna*) i broj *milijun* (u *milijun kuna*), imenica *milijarda* (u *dvije milijarde*) i broj *milijardu* (u *milijardu kuna*) jer su posuđenice (*milijun* je posuđeno iz talijanskoga *milione*, a *milijarda* je posuđeno preko njemačkoga *Milliarde* iz fr. *milliard*, usp. ERHJ, s. v.).

Ovdje će se prikazati brojevnice riječi koje čine tvorbenu porodicu i koje kao osnovu imaju broj. One su nastale različitim načinima: sufiksacijom, složeno-sufiksacijskom tvorbom, srastanjem i slaganjem.

U osnovi su svih tvorenih brojeva i brojevnih riječi brojevi od *jedan* do *deset* (*dvanaest*, *trideset*) te osnove tzv. okruglih brojeva (*sto*, *tisuću*...). Osnove od *pet* do *deset* ne mijenjaju se osim što se bilježe glasovne promjene u spoju s drugim riječima (ispadanje suglasnika, npr. *pedeset*, ili jednačenje po zvučnosti, npr. *šezdeset*). Brojevi su se prije sklanjali (usp. Damjanović 1995: 95), a sklanjaju se i danas u drugim slavenskim jezicima, npr. u ruskome, te se kod brojeva *sedam* i *osam* pojavljuju oblici s *a* (*sedamsto*, *osamnaest*) i bez *a* (*sedmi*, *osmica*).

Brojevi od *jedan* do *četiri* kao osnova pojavljuju se u više oblika.

**Osnove od *jedan*.** Uz tvorenice s osnovom *jedan-* (*jedanaest*) postoje i tvorenice s osnovom *jedn-* (*jednodijelan*) i s osnovom *jedin-* (*jedini*, *jedinica*). Kao supletivna osnova sa značenjem jedinice pojavljuje se *prv-* (npr. u *prvi* i *prvina* sa značenjem ‘ono što je prvo’ (usp. Babić 2002: 262) ili u nazivniku razlomka ako je složen s *jedan*, npr. *osam dvadesetprvina* (uz *osam dvadesetjednina*)).

**Osnove od *dva*.** U tvorenicama od broja *dva* postoji nekoliko oblika (usp. *dvaput*, *dvica*, *dvjesto*, *dvodijelan*, *dvojica*). U *dvadeset*, *dvaput* osnova je *dva-*. Njezinim alomorfom može se smatrati i oblik *dvje-*, koji se pojavljuje u *dvjesto*. Za *dvicu* u Skokovu rječniku stoji: „Pridjev \**dvъb* + *j* > \**dvij* potvrđen je samo u poimeničenju *dvīca* f (Dalmacija) »sinonim: dvojka«, ali se ta izvedenica može tumačiti po analogiji od *trica*” (1, 464), no prema Babiću „[o]d osnova glavnih brojeva *dva*, *tri* i rednih od *četvrti* i dalje sufiksom *-ica* tvore se imenice koje znače brojku ili predmet označen tom brojkom” (2002: 187) te je sustavnije u *dvica* odrediti osnovu *dv-* (što je u skladu s drugim oblicima na *-ica*, npr. *sedmica*, *trica*...). U ERHJ-u (211) *dvo-* se opisuje kao prefiks: „postao od \**dvъo-* (stcsl. *dvъo-*, sln. *dvo*, strus. *đeo*) v. **dva**. Produktivan prefiks, usp. npr. *dvoglasnik*, *dvojajčani*, *dvojezičan*.” Budući da se pod prefiksima uglavnom navode prijedlozi ili niječnice, teško je prihvatiti da je *dvo-* prefiks. To bi onda značilo i da su primjerice *tro-* u *trostrani* i *sedmo-* u *sedmogodišnji* također prefiksi. S obzirom na tvorbu s tim brojevima, sustavnije je govoriti o osnovi *dv-* i spojniku *-o-* (*dv-o-jajčani*, *dv-o-glasnik*, *dv-o-jezičan*, kao u *tr-o-strani*, *sedm-o-godišnji*, *devet-o-mjesečni*...).

Od broja *dva* postoje dakle alomorfne osnove *dva-*, *dvje-* i *dv-*, koje su u tvorbenoj vezi. Iako se *dvoje*, *dvoji* mogu uzeti kao netvorenice (usp. ERHJ), ovdje se promatraju



kao tvorenice nastale od osnove *dv-*. Uz te osnove postoji i supletivna osnova *drug-*, koja se pojavljuje u *drugi*, *drugina*.

**Osnove od *tri*.** *Tri* je kao osnova slično osnovi *dva*. U *trideset*, *triput* pojavljuje se osnova *tri*. U *trica* *tr-* se smatra osnovom, a *-ica* sufiksom (usporedi *dvica*). Alomorf *tr-* pojavljuje se i u riječima *trodijelan*, *trogodišnji*, u kojima postoji i spojnik *-o-*. U *troje*, *troji* imamo također osnovu *tr-* (*troj-* je dalje osnova u *trojka*). U *treći* je osnova *treć-*.

**Osnove od *četiri*.** Osnova *četiri* pojavljuje se primjerice u *četiristo*. Alomorfna je osnova *četr-*, koja se pojavljuje u *četрнаest*, *četрdeset* (čak i u nenormativnim oblicima *četri*, *četristo*).

Iako prema Babiću ne postoji tvorbena veza između *četvrti* i *četiri*,<sup>129</sup> u Skoku se ti oblici tumače kao prijevojni stupnjevi<sup>130</sup>, te se kao alomorfne osnove s brojem *četiri* mogu uzeti *četir-*, *četr-*, *četver-*, *četvor-*, *četvrt-*, ali i *četv-*, koja će se detaljnije opisati uz sufiksaciju.

### 2.7.2. Tvorbeni načini

**Sufiksacija** je tvorbeni način u kojemu se na osnovu dodaje tvorbeni nastavak ili sufiks te se njime izražava tvorbeno značenje.

- sufiksi *-oje*, *-ero* (*-oro*), *-oji*, *-eri*

Tvorba brojevnih imenica i pridjeva različito se interpretira u gramatikama i rječnicima. Prema gramatikama su *-oje* i *-ero* (*-oro*) te *-oji*, *-eri* sufiksi,<sup>131</sup> no obrađeni su u etimološkim rječnicima te se može zaključiti da pripadaju dijakroniji (usp. npr. *dvoje*<sup>132</sup>, *četvero*<sup>133</sup> u ERHJ-u), dakle danas se riječi poput *dvoje*, *četvero*, *dvoji*, *četveri* ne bi tvorbeno analizirale.

<sup>129</sup> „Brojevni pridjev *četvrti* znači ‘koji dolazi s brojem *četiri*’ pa su *četvrti* i *četiri* u nekoj vezi, ali kako nije jasan odnos morfema, to nije tvorbena veza.” (Babić 2002: 25).

<sup>130</sup> „Taj prijevoj dolazi najprije u dva stepena: *ver* i *vor*, prvi u pridjevu *četver* (15. v.), poimeničenom s *-ica* *četvèrica* (...): s prijevojem *o*: *četvoro* (...). Niži prijevojni stepen *vr* < stcslav. *vrъ-* nalazi se u određenom pridjevu na *t* kao rednom brojniku: *čètvrti* (...)” (Skok 1971: 1, 317).

<sup>131</sup> Usp. „Brojevi tvoreni sufiksom *-ero*, *-oro* (stilski obilježeni), npr. *čètvoro* – *čètvoro*, *pètero* – *pètoro* i ostali izvedeni od ostalih viših nepromjenljivih brojeva, imaju oblike slične oblicima zamjenica koje završavaju na nenepčani suglasnik...” (Barić i dr. 1997: 219) i brojevni pridjevi „načinjeni su sufiksom *-oj-* (*dv-oj-*, *ob-oj-*, *tr-oj-*) i *-er-*, *-or-* (*čètv-er-*...)” (Barić i dr. 1997: 220) te „Brojevni se pridjevi tvore tako da se na osnovu glavnoga broja dodaju sufiksi *-oj(i)* i *-or(i)*. Usp.: *dvòji*, *tròji*, *čètvòri*, *pètorì* itd.” (Silić i Pranjeković 2005: 145).

<sup>132</sup> ERHJ *dvoje* opisuje kao „poimeničeni srednji rod pridjeva *dvòj* <ž *dvòja* sr *dvòje*> ‘dvostruk od dva’, v. *dvoji*.” Prema Skoku uz *dva* piše „nom. ak. duala m i n, prema *dvìje*, nom. ak. duala f, gen. duala *dvaju* m i n prema *dviju* f, dat. i instrum. duala *dvama* m i n pored *dvoma* (o prema scslav. gen. *dvòju*) prema *dvjema* f, »duo«. Upor. *oba*, *obje* (v.). Odatle: pridjev kolektivnog značenja *dvòj*, *dvòja*, *dvòje* »duplex«. Poimeničenja: *dvoje* n, na *-ica* *dvòjica* (takoder stcslav., samo za muško jer je izvedeno od *dvoji*-...” (Skok 1971: 1, 463).

<sup>133</sup> „Postalo od psl. \**čètvoro*, \**čètvorb*, \**čètvorb* (stcsl. *čètvorb*, sln. *čètvêr*, *čètvêro*, rus. *чѐмѣро*, strus. i *чѐмѣро*, polj. *czworo*), što je izvedeno od korijena koji je u \**četyre*, v. *četiri*; srodno s lit. *ketveri* m, *kėtverios* ž ‘četvero’ < ie. \**k<sup>w</sup>etwer-*. Oblici sa sufiksom *-er-* učestaliji su na zapadu, a s *-or-* na istoku srednjojužnoslavenskog područja.” (ERHJ: 129).

Tvorba je složen sustav u kojem često oblična ili morfološka osnova jedne riječi postaje tvorbena osnova drugim riječima, kao što i sufiksi sudjeluju u tvorbi više riječi, pa je korisno i osnove i sufikse sagledati u kontekstu drugih osnova i sufiksa (drugih tvorbenih modela). Ako se *-oje* i *-ero* (*-oro*) odrede kao sufiksi (u tome slučaju tvorbena bi raščlamba u rječniku bila *dv-oje*, *dv-oji*, *čtv-ero*, *čtv-eri*, *deset-ero*, *deset-eri*), u tvorenice od broja *četiri* uvodi se i osnova *čtv-*. Potvrda za to bile bi i tvorenice kao *četverac*, *desetarac*, u kojima se sufiks *-erac*<sup>134</sup> dodaje na osnovu, koja bi u slučaju riječi *četverac* bila *čtv-*, a u slučaju riječi *deseterac* *deset-*.

Budući da je riječ o sufiksima koji su danas neplodni, *-oje* i *-ero* (*-oro*) te *-oji*, *-eri* mogu se promatrati i kao dio osnove (u tome slučaju *dvoje*, *dvoji*, *četvero*, *četveri*, *desetero*, *deseteri* u rječniku ne bi imali tvorbenu raščlambu). No sve smo brojeve preuzeli iz prošlih vremena, pa bi se, s jedne strane, cijeli sustav glavnih brojeva mogao promatrati kao dio etimologije, a ne kao dio tvorbe. Međutim, budući da su tvorbene sastavnice kod brojeva (npr. *četrdeset*, *petsto*) još uvijek prozirne, uobičajeno ih promatramo kao tvorenice, pa se u taj specifični tvorbeni okvir brojeva može uvrstiti i tvorba sufiksima *-oje* i *-ero* (*-oro*) te *-oji*, *-eri* (dakle tvorbeni bi opis u rječniku bio *dv-oje*, *dv-oji*, *čtv-ero*, *čtv-eri*, *deset-ero*, *deset-eri*).

- sufiksi *-i*, *-ti* i *-iti* (redni brojevi)

U tvorbi rednih brojeva sudjeluju sufiksi *-i*, *-ti* i *-iti*. Sufiks *-i* dodaje se na osnove glavnih brojeva od *pet* do *dvadeset* i na ostale složenice s *deset* te na osnove *prv-*, *drug-*, *treć-* i *četvrt-*. Sufiks *-ti* dodaje se na osnovu *sto-*, *milijun-* i složenice sa *sto*, a sufiks *-iti* na osnovu *tisuć-* i *milijard-*.

- sufiks *-ica*

Sufiks *-ica* pojavljuje se u riječima kao *dvica*, *trica*..., u *četvorica*, *petorica*... te u *dvokatnica*, *trokatnica*...

U prvom slučaju „[o]d osnova glavnih brojeva *dva*, *tri* i rednih od *četvrti* i dalje sufiksom *-ica* tvore se imenice koje znače brojku ili predmet označen tom brojkom” (Babić 2002: 187). Sufiks *-ica* u nekim primjerima upotrebe riječi *tisućica* koji pripadaju razgovornom stilu ima i stiliziranu deminutivnu nijansu (npr. *Mogao bih im dati koju tisućicu kad smislim način kako ću sakriti dobročinitelja.*, *Još vjerojatno koju tisućicu eura moraš udrobiti komunalcima da ti presele priključak struje s krova kroz zemlju...* hrWaC).

Iako u opisu brojevnih imenica Silić i Pranjković govore o sufiksima *-ojic(a)*, *-oric(a)*,<sup>135</sup> prihvatljiviji je Babićev opis, po kojemu se od osnova brojevnih pridjeva *dvoji*, *troji* i ostalih na *-or-* sufiksom *-ica* izvode imenice koje znače muške osobe: *dvojica*, *trojica*, *četvorica*, *petorica*, *šestorica*, *sedmorica*, *osmorica*, *jedanaestorica*,

<sup>134</sup> „Sufiks *-er(a)c* dolazi na brojne osnove u izvedenica s različitim značenjem, najčešće znači stih, čamac ili naziv u športu...” (Babić 2002: 91).

<sup>135</sup> „Brojeve imenice tvore se tako da se na osnovu glavnoga broja dodaju sufiksi *-ojic(a)*, *-oric(a)*, *-oj(e)* i *-er(o)*. Usp.: *dv(â) + ojica > dvôjica*, *tr(i) + ojica > trôjica*, *pêt + orica > petôrica*, *dv(â) + oje > dvôje*, *tr(i) + oje > trôje*, *pêt + ero > pêtëro* itd. Osnova broja *četiri* za takvu tvorbu glasi *čtv-*: *čtv- + orica > četvôrica* i *čtv- + ero > četvëro*” (Silić i Pranjković 2005: 145).

---

*tridesetorica*... (usp. Babić 2002: 188). Na isti način tumači se i njihov nastanak u gramatici Barić i dr. (usp. 1997: 221) te u ERHJ-u (primjerice uz *četvorica* piše da je postalo od psl. *\*četrverical/\*četrvorica*, što je izvedeno od *\*četrver-//\*četrvor-*).

Sufiks *-ica* sa značenjem zgrade (kao npr. u *prizemnica*) pojavljuje se i u riječima *četverokatnica*, *dvokatnica*, *jednokatnica*, *trokatnica* (s preoblikama 'četverokatna zgrada', 'trokatna zgrada' itd.).

- ostali sufiksi

Sufiks *-ka* pojavljuje se u imenicama *dvojka*, *trojka*, *čtvorka*..., koje mogu označivati skupinu osoba, brojku i ono što je njome označeno (osobu, prostoriju, tramvaj, igraču karta, školsku ocjenu i sl.) te u starijim tekstovima posudu određenoga broja mjernih jedinica (usp. Babić 2002: 286).

U *čtvrtinka* sufiks je *-inka*, koji se pojavljuje još u *milijardinka*, *milijuntinka*, *stotinka*, *tisućinka* itd. (usp. Babić 2002: 290).

Nazivnici razlomaka tvore se od osnova rednih brojeva i sufiksa *-ina* (*čtvrtina*, *petina*, *dvadesetina*, *tisućina*).

Sufiks *-ak* dodaje se pridjevima sa značenjem 'koji ima određeni broj godina', pa nastaju imenice *trogodišnjak*, *četrdesetogodišnjak*... One postaju osnove na koje se zatim dodaje sufiks *-inja*, te nastaju imenice sa značenjem ženske osobe koja ima određeni broj godina, npr. *trogodišnjakinja*, *četrdesetogodišnjakinja*.

Sufiks *-ak* dodaje se i brojevima *deset*, *petnaest*, *dvadeset* i složenicama s *deset* kad se želi označiti približna količina (*desetak*, *petnaestak*, *sedamdesetak*). Uz osnovu *stotin-*, koja završava na *n*, upotrebljava se sufiks *-jak*. U gramatici Barić i dr. na jednome se mjestu te riječi određuju kao „imenice koje znače približnu količinu” (1997: 221), dok na drugome mjestu stoji: „Prilozi koji znače približnost također su motivirani brojevima, i to deseticama i brojevima sa završetkom *est*. Njihovo se tvorbeno značenje izriče sufiksom *-(a)k*. Ti se prilozi poimeničuju, ali nemaju sve oblike” (1997: 388). Prema Babiću riječ je također o imenicama te on navodi i danas iznimno rjetke oblike *trećak*, *čtvrtak*, *petak*, *šestak*, *sedmak*, *osmak*, *devetak*. Oni imaju značenje glavnih brojeva. Označuju nešto što ima toliko jedinica koliko sadržava osnova (usp. Babić 2002: 116). S obzirom na to da riječi na *-ak* imaju značenja brojeva, odnosno riječi koje označuju količinu, i ne sklanjaju se, logično ih je odrediti kao priloge, a kao imenica može se odrediti samo *desetak*, koji ima sklonjive oblike (*Drugi se daju slikati desetke puta da bi iz gomile odabrali jednu fotografiju na kojoj su sami sebi podnošljivi*. hrWaC).

Sufiksima *-o/-e* tvore se prilozi od rednih brojeva (npr. *prvo*, *drugo*, *treće*) te od pridjeva/složenica *dvostruk*, *trostruk*... prilozi *dvostruko*, *trostruko*...

Nultim sufiksom prema Babiću se od imenica, pridjeva, brojeva, priloga i glagola tvore imenice ženskoga roda. Takva je imenica *čtvrt*.

**Složeno-sufiksacijska tvorba** tvorbeni je način u kojemu nove riječi nastaju istodobnim djelovanjem slaganja i sufiksacije. Složeno-sufiksacijskom tvorбом od brojevine osnove, spojnika *-o-*, druge osnove i sufiksa nastalo je više tvorenic (npr. *tr-o-godiš-nji*). Sufiks *-nji* imaju pridjevi kao *trogodišnji*, *četverogodišnji*,

*stogodišnji*<sup>136</sup>, sufiks *-ni* pojavljuje se, primjerice, u *tromjesečni*, *četveromjesečni*, *trotjedni*, *četverotjedni*,<sup>137</sup> sufiks *-(a)n* u pridjevima kao *jednodijelan*, *dvodijelan*, *troredan*, *četveroredan*, *jednokratan*, *dvokratan*, *jednojezičan*, *dvojezičan*. Nulti sufiks pojavljuje se u pridjevima kao *četverostruk*, *deseterostruk*.

**Srastanje** je tvorbeni način pri kojemu najmanje dvije osnovne riječi srastaju u tvorenicu. Na taj su način nastale tvorenice s *deset* (*četrdeset*, *sedamdeset*...) i *sto* (*četiristo*, *sedamsto*) te prilozi s *put* (*jedanput*, *dvauput*, *triput*).

Riječi kao *dvogodišnjica*, *stogodišnjica*... mogu se protumačiti kao nastale slaganjem ili kao nastale sufiksacijom. Barić i dr. na temelju tvorenice *tisućugodišnjica* skloni su tumačenju da je riječ o sufiksaciji jer se u slučaju da je njezina preoblika 'tisućita godišnjica' dobiva tvorbeni struktura sa spojnikom *-u-*, kojega nema u drugoj tvorbenoj strukturi. U preoblici 'tisućugodišnje razdoblje' spojni samoglasnik *-u-* u pridjevu *tisućugodišnji* tumači se kao akuzativni morfem imenice *tisuća*, koji je u pridjev ušao u tvorbenome procesu, i to srastanjem (usp. Barić i dr. 1997: 343). Prema Babiću riječ je o slaganju i spojniku *-u-*, koji je ograničen samo na neke riječi u prvome dijelu: *bratu-*, *polu-*<sup>138</sup>, *tisuću-* (*hiljadu-*): *bratučed*, *polukat*, *polumjer*, *tisućugodišnjica*... (2002: 45).

Budući da imenice koje završavaju na *-godišnjica* imaju značenje dana ili godine u kojoj se navršava određeni broj godina od događaja koji se obilježuje, bliža je preoblika npr. *peta godišnjica*, *dvadeseta godišnjica* nego *petogodišnje razdoblje*, *dvadesetogodišnje razdoblje* (a u slučaju više preoblika „biramo onu preobliku koja je bliža običnijem načinu izražavanja ili koja se može primijeniti na više imenica.” Barić i dr. 1997: 288) te je, dakle, bliži opis iz Babićeve *Tvorbe*, pri čemu se *u* uopće i ne treba promatrati kao spojnik jer je *tisuću* broj, pa se i *tisućugodišnjica* može promatrati kao srastanje (kao i oblici *petgodišnjica*, *dvadesetgodišnjica*, u kojima se uopće ne pojavljuje spojnik).

Riječi na *-godišnjica* odgovaraju i opisu nesufiksacijskih složenica u gramatici Barić i dr. (1997: 297): u drugome dijelu imaju riječ koja se nalazi i među osnovnim riječima te složenice, a između prvoga i drugoga dijela obično se nalazi spojnik (*sedmo-godišnjica*), ali spojnik i ne mora biti izražen (*tristo-godišnjica*, a tu se može ubrojiti i *tisuću-godišnjica*). Stoga je za rječnik bolja raščlamba *pet-o-godišnjica*, *sto-godišnjica*, *tisuću-godišnjica* nego *petogodišnj-ica*, *stogodišnj-ica*, *tisućugodišnj-ica*.

<sup>136</sup> Iako se *stogodišnji* može rastaviti na *sto-godišnji*, jer se *sto* danas ne sklanja, pa se može uzeti kao osnova, ovdje se uzima isti uzorak za sve brojeve te se *-o-* uzima kao spojnik. Osnova *st-* pojavljuje se u zastarjelome obliku *dvjesta*.

<sup>137</sup> U tvorenicama s *-tjedni* ispred sufiksa *-ni* dolazi do ispadanja suglasnika *n*.

<sup>138</sup> U Barić i dr. 1997. *polu-* je prefiks.

## 2.8. Vanjske poveznice

Brojevi i riječi tvorene od brojeva povezani su s *Kolokacijskom bazom hrvatskoga jezika* (<http://ihjj.hr/kolokacije>), u kojoj se može naći više sveza riječi s traženom riječju, vidi 1. sliku.

Kolokacijska baza hrvatskoga jezika Početna O bazi Popis oznaka i odrednica u bazi Popis natuknica u bazi Hrvatski ▾

Rezultati pretraživanja za: **četvrti**

| natuknica | vrsta riječi | tekst                        | sinonimi i varijante | Bez filtra ▾<br>oznaka sveze | Bez filtra ▾<br>stil i struka | značenje   | primjer |
|-----------|--------------|------------------------------|----------------------|------------------------------|-------------------------------|------------|---------|
| četvrti   |              | četvrta brzina               |                      | S                            |                               | prom.      |         |
| četvrti   |              | četvrta godina studija       |                      |                              |                               |            |         |
| četvrti   |              | četvrta nedjelja došašća     |                      |                              |                               |            |         |
| četvrti   |              | četvrti dan                  |                      |                              |                               |            |         |
| četvrti   |              | četvrti put                  |                      |                              |                               |            |         |
| četvrti   |              | četvrti razred               |                      | S                            |                               |            |         |
| četvrti   |              | Četvrti svijet               |                      | S                            |                               | pol./publ. |         |
| četvrti   |              | četvrto izumiranje           |                      | S                            |                               | biol.      |         |
| četvrti   |              | četvrto koljeno              |                      |                              |                               |            |         |
| četvrti   |              | četvrto mjesto               |                      |                              |                               |            |         |
| četvrti   |              | cezura nakon četvrtoga sloga |                      |                              |                               |            |         |

1. slika: Primjer obrade rednoga broja *četvrti* u *Kolokacijskoj bazi hrvatskoga jezika*

## 3. Zaključak

U *Mrežniku* je brojeve i riječi tvorbeno povezane s brojevima uglavnom obrađivala jedna osoba kao zasebne, zatvorene skupine. Relativno kratak početni popis glavnih, rednih i zbirnih brojeva znatno je narastao zahvaljujući njihovim tvorenicama te je konačan broj natuknica povezanih s brojevima do objave ove monografije veći od 300. Brojevi su uglavnom obrađeni kao i druge riječi u rječniku, što je uz naglašenu natuknicu uključivalo određenje vrste riječi, podatak o sklonidbi, odnosno oblike u gramatičkome bloku definiciju značenja, primjere značenja te izdvajanje kolokacija u obliku kolokacijskih pitanja i odrednica te abecednoga popisa najčešćih kolokacija dobivenih iz korpusa. Upravo je pristup da zatvorene skupine riječi obrađuje jedan obrađivač potaknuo iscrpniju analizu tvorbe brojeva i riječi tvorenih od brojeva te

---

istaknuo važnost stvaranja sustavnoga opisa jer se pokazalo da brojevi u postojećim gramatikama (tvorbama) nisu dovoljno opisani, a tvorbena raščlamba brojeva ima implikacije i na tvorbenu raščlambu riječi nastalih od brojeva.

### 1. prilog: Početni popis brojeva i brojevnih riječi za obradu u *Mrežniku*

jedan... devetnaest; dvadeset, trideset, četrdeset... sto; dvjesto, tristo, četiristo... tisuću;  
milijun, milijardu  
stotina, tisuća  
prvi... devetnaesti; dvadeseti... stoti; dvjestoti... tisućiti; milijunti  
jednojezični, dvojezični, višejezični  
jedanput, dvaput, triput  
dvostruko, trostruko  
jednostruk, dvostruk, trostruk, četverostruk, peterostruk, šesterostruk, sedmerostruk,  
osmerostruk, deveterostruk, deseterostruk  
cijelo, polovina, polovica, pol, pola, trećina, četvrtina, četvrt, petina, šestina, sedmina,  
osmina, devetina, desetina  
jednokrat, dvokrat, višekrat  
jednomjesečni, dvomjesečni, tromjesečni, četveromjesečni, petomjesečni, šestomjesečni,  
sedmomjesečni, osmomjesečni, devetomjesečni, desetomjesečni, višemjesečni  
jednoredni, dvoredni, troredni, četveroredni  
jednotjedni, dvotjedni, trotjedni, višetjedni  
dvoje, troje, četvero, petero, šestero, sedmero, osmero, devetero, desetero, jedanaestero,  
dvanaestero, trinaestero, četrnaestero, petnaestero, šesnaestero, sedamnaestero,  
osamnaestero, devetnaestero, dvadesetero, tridesetero, četrdesetero, pedesetero,  
šezdesetero, sedamdesetero, osamdesetero, devedesetero  
jedni, dvoji, troji, četveri  
jedinica, jedinac  
jedinica, dvojka, trojka, četvorka, petica, šestica, sedmica, osmica, devetka, desetka  
dvica, trica, četvrtica, devetica, desetica

## 2. prilog: Tablica s brojevima i brojevnim riječima obrađenima u *Mrežniku*

| glavni | redni   | muškarci  | oba spola | prilog -ak | izvedenice                                                                                                  |
|--------|---------|-----------|-----------|------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| jedan  | prvi    |           |           |            |                                                                                                             |
| dva    | drugi   | dvojica   | dvoje     |            | dvogodišnjak<br>dvogodišnji<br>dvomjesečni<br>dvojedni<br>dvokatnica<br>dvokrevetni<br>dvojezičan<br>dvojka |
| tri    | treći   | trojica   | troje     |            | trogodišnjak<br>trogodišnji<br>tromjesečni<br>trokatnica<br>trokrevetni<br>trokut<br>trećina<br>trojka      |
| četiri | četvrti | četvorica | četvero   |            | četverogodišnjak<br>četverogodišnji<br>četverokatnica<br>četverokut<br>četvrtina<br>četvrtinka<br>četvorka  |
| pet    | peti    | petorica  | petero    |            | petogodišnji<br>petogodišnjak<br>petogodišnjica<br>peterokut<br>petina<br>petica                            |
| šest   | šesti   | šestorica | šestero   |            | šesterokut<br>šestina<br>šestica                                                                            |
| sedam  | sedmi   | sedmorica | sedmero   |            | sedmerokut<br>sedmina<br>sedmica                                                                            |
| osam   | osmi    | osmorica  | osmero    |            | osmerokut<br>osmina<br>osmica                                                                               |



|            |             |                 |               |              |                                                                               |
|------------|-------------|-----------------|---------------|--------------|-------------------------------------------------------------------------------|
| devet      | deveti      | devetorica      | devetero      |              | devetina<br>devetica                                                          |
| deset      | deseti      | desetorica      | desetero      | desetak      | desetogodišnji<br>desetogodišnjak<br>desetogodišnjica<br>desetina<br>desetica |
| jedanaest  | jedanaesti  |                 |               |              |                                                                               |
| dvanaest   | dvanaesti   |                 |               |              |                                                                               |
| trinaest   | trinaesti   |                 |               |              |                                                                               |
| četrnaest  | četrnaesti  |                 |               |              |                                                                               |
| petnaest   | petnaesti   |                 |               |              |                                                                               |
| šesnaest   | šesnaesti   |                 |               |              |                                                                               |
| sedamnaest | sedamnaesti |                 |               |              |                                                                               |
| osamnaest  | osamnaesti  |                 |               |              |                                                                               |
| dvadeset   | dvadeseti   | dvadesetorica   | dvadesetero   | dvadesetak   | dvadesetogodišnjak<br>dvadesetogodišnji<br>dvadesetogodišnjica                |
| trideset   | trideseti   | tridesetorica   | tridesetero   | tridesetak   | tridesetogodišnjak<br>tridesetogodišnji<br>tridesetogodišnjica                |
| četrdeset  | četrdeseti  | četrdesetorica  | četrdesetero  | četrdesetak  | četrdesetogodišnjak<br>četrdesetogodišnji<br>četrdesetogodišnjica             |
| pedeset    | pedeseti    | pedesetorica    | pedesetero    | pedesetak    | pedesetogodišnjak<br>pedesetogodišnji<br>pedesetogodišnjica                   |
| šezdeset   | šezdeseti   | šezdesetorica   | šezdesetero   | šezdesetak   |                                                                               |
| sedamdeset | sedamdeseti | sedamdesetorica | sedamdesetero | sedamdesetak |                                                                               |
| osmdeset   | osmdeseti   | osamdesetorica  | osamdesetero  | osamdesetak  |                                                                               |
| devedeset  | devedeseti  | devedesetorica  | devedesetero  | devedesetak  |                                                                               |
| sto        | stoti       |                 |               | stotinjak    | stogodišnji                                                                   |
| dvjesto    | dvjestoti   |                 |               |              |                                                                               |
| tristo     | tristoti    |                 |               |              |                                                                               |
| četiristo  | četiristo   |                 |               |              |                                                                               |

|           |                 |  |  |  |  |
|-----------|-----------------|--|--|--|--|
| petsto    | petstoti        |  |  |  |  |
| šesto     | šestoti         |  |  |  |  |
| sedamsto  | sedamstoti      |  |  |  |  |
| osamsto   | osamstoti       |  |  |  |  |
| devetsto  | devetstoti      |  |  |  |  |
| tisuću    | tisući/tisućiti |  |  |  |  |
| milijun   | milijunti       |  |  |  |  |
| milijardu | milijarditi     |  |  |  |  |

### 3. prilog: Tvorbena raščlamba brojevnih riječi u *Mrežniku*

#### Riječi kojima se ne bilježi tvorba

|            |                      |            |
|------------|----------------------|------------|
| četiri     | milijarda            | sedamnaest |
| četrnaest  | milijardu            | sto        |
| deset      | milijun <sup>1</sup> | šesnaest   |
| devet      | milijun <sup>2</sup> | šest       |
| devetnaest | osam                 | tisuća     |
| dva        | osamnaest            | tisuću     |
| dvanaest   | pet                  | tri        |
| jedan      | petnaest             | trinaest   |
| jedanaest  | sedam                |            |

#### Tvorenice

|                          |                       |                   |
|--------------------------|-----------------------|-------------------|
| četiri-sto               | četrnaest-i           | četvrt-Ø          |
| četiristo-ti             | četr-eri              | četvrt-i          |
| četr-deset               | četr-ero              | četvrt-ica        |
| četrdeset-ak             | četver-o-dijel-an     | četvrt-ina        |
| četrdeset-ero            | četverogodišnj-ak     | četvrt-inka       |
| četrdeset-i              | četverogodišnjak-inja | deset-ak          |
| četrdesetogodišnj-ak     | četver-o-godiš-nji    | deset-ero         |
| četrdesetogodišnjak-inja | četverokatn-ica       | deseter-o-struk-Ø |
| četrdeset-o-godiš-nji    | četver-o-mjeseč-ni    | deset-i           |
| četrdeset-o-godišnjica   | četver-o-red-an       | deset-ica         |
| četrdesetor-ica          | četver-o-struk-Ø      | deset-ina         |
| četrnaest-ero            | četvor-ica            | deset-ka          |
|                          | četvor-ka             | desetogodišnj-ak  |

desetogodišnjak-inja  
deset-o-godišnj-  
deset-o-godišnjica  
deset-o-mjeseč-ni  
desetor-ica  
dva-put  
devedeset-ak  
devedeset-ero  
devedeset-i  
devedesetor-ica  
devet-ero  
deveter-o-struk-Ø  
devet-i  
devet-ica  
devet-ina  
devet-ka  
devetnaest-ero  
devetnaest-i  
devet-o-mjeseč-ni  
devetor-ica  
devet-sto  
devetsto-ti  
drug-i  
jedan-put  
dvadeset-ak  
dvadeset-ero  
dvadeset-i  
dvadesetogodišnj-ak  
dvadesetogodišnjak-  
-inja  
dvadeset-o-godišnj-  
dvadeset-o-godišnjica  
dvadesetor-ica  
dvanaest-ero  
dvanaest-i  
dva-put  
dv-ica  
dvje-sto  
dvjesto-ti

dv-o-dijel-an  
dvogodišnj-ak  
dvogodišnjak-inja  
dv-o-godišnj-  
dv-o-je  
dv-o-jezič-an  
dv-o-ji  
dvoj-ica  
dvoj-ka  
dvokatn-ica  
dv-o-krat-an  
dv-o-krevet-ni  
dv-o-mjeseč-ni  
dv-o-red-an  
dv-o-struk-Ø  
dvostruk-o  
dv-o-tjed-ni  
jedanaest-ero  
jedanaest-i  
jedan-put  
jedin-ac  
jedin-ica  
jedm-o-dijel-an  
jednogodišnj-ak  
jednogodišnjak-inja  
jedm-o-godišnj-  
jedm-o-dijel-an  
jednokatn-ica  
jedm-o-krat-an  
jedm-o-krevet-ni  
jedm-o-mjeseč-ni  
jedm-o-red-an  
jedm-o-struk-Ø  
jedm-o-tjed-ni  
milijard-iti  
milijun-ti  
osamdeset-ak  
osamdeset-ero  
osamdeset-i

osamdesetor-ica  
osamnaest-ero  
osamnaest-i  
osam-sto  
osamsto-ti  
osm-ero  
osmer-o-struk-Ø  
osm-i  
osm-ica  
osm-ina  
osm-o-mjeseč-ni  
osmor-ica  
pe-deset  
pedeset-ak  
pedeset-ero  
pedeset-i  
pedesetogodišnj-ak  
pedesetogodišnjak-inja  
pedeset-o-godišnj-  
pedeset-o-godišnjica  
pedesetor-ica  
pet-ero  
peter-o-struk-Ø  
pet-i  
pet-ica  
pet-ina  
petnaest-ero  
petnaest-i  
petogodišnj-ak  
petogodišnjak-inja  
pet-o-godišnj-  
pet-o-godišnjica  
pet-o-mjeseč-ni  
petor-ica  
pet-sto  
petsto-ti  
prv-i  
sedam-deset  
sedamdeset-ak

---

sedamdeset-ero  
sedamdeset-i  
sedamdesetor-ica  
sedamnaest-ero  
sedamnaest-i  
sedam-sto  
sedamsto-ti  
sedm-ero  
sedmer-o-struk-Ø  
sedm-i  
sedm-ica  
sedm-ina  
sedm-o-mjeseč-ni  
sedmor-ica  
st-o-godišnj-i  
sto-godišnjica  
sto-ti  
stotin-jak  
šesnaest-ero  
šesnaest-i  
šest-ero  
šester-o-struk-Ø  
šest-i

šest-ica  
šest-ina  
šest-sto  
šest-o-mjeseč-ni  
šestor-ica  
šesto-ti  
šez-deset  
šezdeset-ak  
šezdeset-ero  
šezdeset-i  
šezdesetor-ica  
tisuć-i  
tisuć-iti  
treć-i  
treć-ina  
tr-ica  
tri-deset  
trideset-ak  
trideset-ero  
trideset-i  
tridesetogodišnj-ak  
tridesetogodišnjak-inja  
trideset-o-godiš-nji

trideset-o-godišnjica  
tridesetor-ica  
trinaest-ero  
trinaest-i  
tri-put  
tri-sto  
tristo-ti  
tr-o-dijel-an  
trogodišnj-ak  
trogodišnjak-inja  
tr-o-godiš-nji  
tr-oje  
tr-oji  
troj-ica  
troj-ka  
trokatn-ica  
tr-o-krevet-ni  
tr-o-mjeseč-ni  
tr-o-red-an  
tr-o-struk-Ø  
trostruk-o  
tr-o-tjed-ni

---

## Izvori i literatura

- Babić, Stjepan. 2002. *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod Globus. Zagreb.
- Barić, Eugenija i dr. 1997. *Hrvatska gramatika*. 2. promijenjeno izdanje. Školska knjiga. Zagreb.
- Damjanović, Stjepan. 1995. *Staroslavenski glasovi i oblici*. Jadranka Filipović. Zagreb.
- ERHJ = *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika: A – Nj*. 2016. Ur. Matasović, Ranko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- Hudeček, Lana; Mihaljević, Milica. 2018. *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*. Upute za obrađivače. Radna inačica. <http://ihjj.hr/mreznik/uploads/upute.pdf> (pristupljeno 4. svibnja 2021.).
- Matas Ivanković, Ivana. 2020. Tvorba brojevnih riječi u *Hrvatskome mrežnom rječniku – Mrežniku*. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46/2. 853–870. doi.org/10.31724/rihjj.46.2.22.
- Raguž, Dragutin 1997. *Praktična hrvatska gramatika*. Medicinska naklada. Zagreb.
- Silić, Josip; Pranjković, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Školska knjiga. Zagreb.
- Skok, Petar. 1972. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb.